

Zineta Lagumdžija

O MEDIJALNOM I REFLEKSIVNOM PASIVU U NJEMAČKOM JEZIKU

Sažetak

Uvid u brojne publikacije s područja refleksivnosti pokazuje da je morfosintaktička klasifikacija refleksivnih oblika autora Helbig/Buscha, najčešće citirana klasifikacija sistema refleksivnih oblika u njemačkom jeziku. Polazeći od kriterija, da li je sintaktički subjekt u nominativu agens (vršitelj radnje) ili pacijens (trpitelj) ovi autori veze glagola sa povratnom zamjenicom pribrajaju ili centru ili periferiji sistema refleksivnih oblika.

U centru polja refleksivnosti nalaze se refleksivni oblici u kojima subjekt ima karakter agensa. To su povratni glagoli sa *sich* kao obaveznim dijelom predikata, bez semantičke refleksivnosti (*Er schämt sich*) i refleksivne konstrukcije sa *sich* kao objektom, koji je referencijalno identičan sa subjektom, dakle sa semantičkom refleksivnošću kao specijalnim oblikom tranzitivnosti (*Er wäscht sich*).

Na periferiji polja refleksivnosti su refleksivne forme u kojima subjekt ima karakter pacijensa, kod kojih je refleksivna zamjenica samo formalno prisutna, a koje su po značenju bliske pasivu te ih navedeni autori još smatraju parafrazama pasiva. Zbog njihove pasivne semantike ove konstrukcije u literaturi nazivaju medijalne ili srednje konstrukcije (*Medial- oder Mittelkonstruktionen*, usp. Welke 1997; Hundt 2002), a susreće se i termin medijalni pasiv (*Medio-Passiv*, usp. Helbig 2004). U periferiju sistema refleksivnih oblika ubraja se i tzv. refleksivni pasiv (*Reflexiv-Passiv*, usp. Vater 1995; Helbig 2004) koji sadrži i povratno *sich* i morfologiju pasiva (*Es wurde sich heftig geschlagen*). Ove konstrukcije s periferije polja refleksivnih oblika u mnogim gramatikama se skoro i ne spominju. Ovaj rad je pokušaj da se na temelju novijih radova o ovim jezičkim fenomenima da nešto kompletnija slika ovih relativno rijetkih konstrukcija u njemačkom jeziku.

Ključne riječi: *Refleksivni glagoli, medijalni pasiv, refleksivni pasiv.*

1. Morfosintaktička klasifikacija refleksivnih oblika

Već i površna analiza forme i upotrebe glagola u njemačkom jeziku pokazuje da se veliki broj njemačkih glagola pojavljuje u vezi s refleksivnom zamjenicom. Ova veza glagola i refleksiva nije iste prirode kod svih glagola. Helbig i Buscha (2001) u svojoj klasifikaciji polaze od semantičke uloge nominativa u službi subjekta kao temeljne razlike između različitih tipova upotrebe povratne zamjenice s glagolom, te refleksivne oblike u kojima subjekt u nominativu ima semantičku ulogu agensa događaja pribrajaju centru polja refleksivnosti (*Zentrum des deutschen Reflexivsystems*, usp. Helbig 2004: 19), a oblike u kojima subjekt nema karakter agensa/vršitelja već pacijensa/trpitelja ili je samo formalne prirode ovi autori pribrajaju periferiji polja refleksivnosti.

Za sveukupnost veze glagola i refleksivne zamjenice, autori Helbig i Buscha, upotrebljavaju termin *reflexive Verben im weiteren Sinne* (refleksivni glagoli u širem smislu). Sa sintaktičkog aspekta, a uvažavajući i druge specifičnosti veze glagola i refleksivne zamjenice, Helbig i Buscha (usp. Buscha 1982; Helbig/Kempton 1997; Helbig/Buscha 2001; Helbig 2004): razlikuju četiri tipa refleksivnih glagola u širem smislu:

1. *Reflexive Konstruktionen* (refleksivne konstrukcije),
2. *Reflexive Verben im engeren Sinne* (refleksivni glagoli u užem smislu),
3. *Reflexive Konstruktionen und reflexive Verben mit reziproker Bedeutung* (refleksivne konstrukcije i refleksivni glagoli s recipročnim značenjem) i
4. *Reflexive Formen* (refleksivne forme/ refleksivni oblici)

1.1. Refleksivne konstrukcije

Kod refleksivnih konstrukcija radi se o istoj logičkoj relaciji agens-pacijens (vršitelj – trpitelj) kakva postoji kod tranzitivnih glagola. Povratna zamjenica je kod

refleksivnih konstrukcija komponenta semantičke strukture rečenice. Ona je anafora imenice s karakterom objekta referencijalno identičnog sa subjektom, te se ovdje radi o semantičkoj refleksivnosti/povratnosti kao specijalnom obliku tranzitivnosti. Postupak supstitucije pokazuje da je kod ovih glagola povratnu zamjenicu moguće zamijeniti imenicom ili drugom zamjenicom (2), te s istom dovesti u odnos koordinacije (3):

1. *Die Frau wäscht sich.*
2. *Die Frau wäscht das Kind.*
3. *Die Frau wäscht sich und das Kind.*

U refleksivnim konstrukcijama, *sich* ima funkciju anafore koja zauzima mjesto jednog argumenta, tj. nositelja jedne semantičke uloge i mora u istoj rečenici imati svog antecedenta koji je subjekt glagola koji njime upravlja.

4. *Er wäscht sich.* (objekt u akuzativu)
5. *Er kann sich helfen.* (objekt u dativu)
6. *Er denkt nur an sich.* (prijedložni objekt)

U primjerima (4), (5) i (6) *sich* ima različite semantičke uloge u odnosu na glagol koji njime upravlja. Antecedent¹ anafore² *sich* u svim primjerima je subjekt glagola koji upravlja semantičkom ulogom koju signalizira *sich*.

1.2. Refleksivni glagoli

Kod "refleksivnih glagola u užem smislu" (*reflexive Verben im engeren Sinne*), refleksivna zamjenica je, za razliku od refleksivnih konstrukcija i refleksivnih formi, dio glagolskog leksema koji se kao takav unosi u leksikon i predstavlja svojevrsan tvorbeni tip neprijelaznih glagola.

Postojanje glagolskih konstrukcija koje su u odnosu sinonimije prema refleksivnim glagolima u užem smislu potvrđuje tezu da je kod ovih glagola refleksivna zamjenica sastavni dio glagola, npr. (Buscha 1982:171):

7. *Ich wundere mich über ihn.* = *Ich staune über ihn.*
8. *Die Schüler erheben sich.* = *Die Schüler stehen auf.*

1 Bußmann (2008: 45): "Antezedens [lat. antecedens] (...) in der Linguistik sprachlicher Ausdruck, auf den eine Anapher, z. B. ein Pronomen, beim Referieren zurückweist".

2 Bußmann (2008: 40): "Als direkte Anapher bezeichnet der Terminus eine sprachliche Einheit, die zu einer sprachlichen Einheit im vorangehenden Kontext (Antezedens) in einer anaphorischen Beziehung steht, d. h. mit ihr koreferent ist."

Refleksivna zamjenica kod "refleksivnih glagola u užem smislu" ima primarno leksičku funkciju, ona je sastavni dio glagola, tj. leksički dio predikata, te je pokušaj supstitucije u ovom slučaju negativna (Helbig/Buscha 1998:209):

9. *Die Frau schämt sich.* → **Die Frau schämt das Kind.*

Refleksivni glagoli u užem smislu nisu jedinstvena grupa glagola u pogledu postojanja nerefleksivne varijante. U okviru ove grupe glagola, razlikuju se glagoli koji postoje samo u refleksivnoj formi (*Reflexiva tantum*), refleksivne varijante nerefleksivnih glagola sa i bez promjene rekcije glagola i s promjenama značenja različitog stupnja, te refleksivni glagoli s fakultativnom upotrebom refleksivne zamjenice koja može biti izostavljena bez promjene značenja. Ova posljednja grupa refleksivnih glagola je relativno malobrojna.

1.3. Refleksivne konstrukcije i refleksivni glagoli s recipročnim značenjem

U određenim refleksivnim konstrukcijama, kao i kod različitih refleksivnih glagola u užem smislu uz glagol i refleksivnu zamjenicu pojavljuju se najmanje dva subjekta, a refleksivna zamjenica ne izražava odnos povratnosti i identiteta u direktnom smislu, već odnos uzajamnog djelovanja. Refleksivne konstrukcije u množini su homonimne, što znači da u ovisnosti o kontekstu mogu izražavati povratnost radnje na subjekt i referencijalni identitet subjekta i objekta (11) ili pak recipročni odnos između više subjekata. Homonimija se razrješava pretvaranjem pluralnih u singularne oblike (12) te zamjenom povratne zamjenice s *einander* (13) (Helbig/Buscha 1998:217):

10. *Hans und Peter waschen sich.*
11. → *Hans wäscht sich, und Peter wäscht sich.* (reflexiv)
12. → *Hans wäscht Peter, und Peter wäscht Hans.*
13. → *Hans und Peter waschen einander.* (reziprok)

Ovaj test homonimije istovremeno pokazuje da li je veza glagola i imenice refleksivna konstrukcija. Kod većine refleksivnih glagola u užem smislu, (*Reflexiva tantum* i *reflexive Verbvarianten*) izražavanje odnosa recipročnosti nije moguće, jer refleksivna zamjenica nije objekt (kao kod refleksivnih konstrukcija) koji je homoniman u množini. Dilema se i ovdje rješava pretvaranjem pluralnih u singularne oblike. Proba pokazuje da je glagol *sich erholen* refleksivni glagol, a ne refleksivna konstrukcija i da izražavanje odnosa recipročnosti, kod ovog glagola, nije moguće:

14. *Hans und Peter erholen sich.*
 15. → *Hans erholt sich und Peter erholt sich.* (reflexiv)
 16. → **Hans erholt Peter, und Peter erholt Hans.* (reziprok)

Postoji međutim i manja grupa glagola koji su u svom osnovnom značenju recipročni. Kao i kod refleksivnih konstrukcija s recipročnim značenjem, ovi se glagoli obično pojavljuju u množini, ali mogu stojati i u jednini, pri čemu se drugi subjekt obavezno povezuje prijedlogom *mit*:

17. *Hans und Peter verbrüdern sich. (miteinander)*
 → *Hans verbrüdert sich mit Peter.*

Kao i kod refleksivnih glagola u užem smislu tako i kod refleksivnih glagola s recipročnim značenjem, susrećemo glagole koji se pojavljuju samo kao refleksivni glagoli (18) i glagole koji imaju i nerefleksivnu varijantu s drugom valencijom i s drugim značenjem (19) i (20):

18. *Er hat sich mit seinen Eltern überworfen* (reziproka tantum)
 19. *Die Geschwister vertragen sich/einander.* (recipročna varijanta)
 20. *Er verträgt keinen Alkohol.* (nerefleksivna varijanta s drugim značenjem)

U pojedinačnim slučajevima je refleksivna zamjenica fakultativna, npr. (*sich*) *streiten*. Za razliku od drugih refleksivnih glagola, refleksivna zamjenica je kod recipročno-refleksivnih glagola uvijek u akuzativu.

1.4. Refleksivne forme

Četvrti tip u klasifikaciji "refleksivnih glagola" kako, autori Helbig/Buscha nazivaju sveukupnost upotrebe refleksivne zamjenice uz glagole, predstavljaju "refleksivne forme". Osnovni neobilježeni glagolski oblici, koji se unose u leksikon, su aktivni, nerefleksivni i prijelazni glagolski oblici. U tom smislu Welke (1997:225) smatra da na isti način kako pojedini glagoli imaju aktiv i pasiv kao forme konjugacije i refleksivne forme predstavljaju posebne oblike konjugacije pojedinih inače nerefleksivnih glagola, kao npr. glagoli *finden, schälen, arbeiten*.

Tipične primjere za najjednostavniju subklasifikaciju "refleksivnih formi" predstavljaju rečenice (21) do (23) (Helbig/Buscha 1998: 219-220):

21. *Der Schlüssel wird sich finden.*
 22. *Der Apfel schält sich schlecht.*
 23. *In der neuen Bibliothek arbeitet es sich gut.*

Pored navedenih formi za koje Helbig (2004) koristi termin *Medio-Passiv* (medijalni pasiv), u literaturi

se susreće i termin *Reflexiv-Passiv* (refleksivni pasiv) (Vater 1995; Ágel 1997, Hundt 2002, Helbig 2004), koji gramatike, vjerovatno zbog još prisutnih dilema oko prihvatljivosti ovog oblika, još ne poznaju. *Reflexivpassiv* označava refleksivne forme tipa:

24. *Hier wird sich täglich gewaschen.*
 25. *Schau mal, da wird sich amüsiert.*
 26. *So wurde sich gegenseitig in der Gruppe geholfen.* (Hundt 2002: 124)

2. Medijalni pasiv

Abraham (1987: 51) refleksivne forme pod (21), (22) i (23) zbog njihove blizine pasivu, naziva *Medial-oder Mittelkonstruktionen* (medijalne ili srednje konstrukcije). Ovaj autor medijalne konstrukcije, za razliku od semantički refleksivnih konstrukcija (*sich waschen*), naziva generičkim predikatima, jer subjekt/agens u odgovarajućoj aktivnoj rečenici ima opće značenje i u njemačkom mu odgovara neodređena zamjenica *man*. Navedeni primjeri se međutim u pogledu svoje "blizine" pasivu znatno razlikuju:

27. *Der Schlüssel wird sich finden.*
 → *Der Schlüssel wird gefunden werden.* (Ključ će se naći.)
 28. *Der Apfel schält sich schlecht.*
 → *Der Apfel kann schlecht geschält werden.*
 → *Der Apfel lässt sich schlecht schälen.* (Jabuka se teško guli.)
 29. *In der Bibliothek arbeitet es sich gut.*
 → *In der neuen Bibliothek kann gut gearbeitet werden.* (U novoj biblioteci se dobro može raditi.)

Primjer (27) označava proces koji se vrši na subjektu/trpitelju. U funkciji nekonkretiziranog vršitelja je čovjek, ali je postojanje vršitelja komunikacijski nebitno i stoga potisnuto u drugi plan. Budući da je procesualnost osnovno obilježje pasivne dijateze, ova rečenica u pravom smislu riječi izražava pasivno značenje i s pravom se može smatrati parafrazom pasiva, što potvrđuje i mogućnost izražavanja njenog sadržaja pasivnom morfologijom: *Der Schlüssel wird gefunden werden* (Ključ će biti nađen).

Primjeri (28) i (29) ne označavaju proces koji se vrši na subjektu, već se u njima daje kvalifikacija tog procesa, odnosno mogućnost njegove izvedbe. Ovdje se radi o kvalitativnosti sa svojstvom uobičajenosti koja je rezultat ponavljanja neke radnje koje je

rezultiralo određenim iskustvom (usp. Belaj 2001: 31). U rečenici (28) to znači da je neko morao obavljati radnju guljenja jabuke, da bi mogao izreći konstataciju: *Der Apfel schält sich schlecht* (Jabuka se teško guli).

Isto se može reći i za primjer (29): Neko je morao raditi u biblioteci, da bi zaključio da se u njoj dobro radi.

Mogućnost transformacije u sva tri navedena primjera u tzv. man-rečenice upućuje na generičko značenje ovih refleksivnih formi (Helbig 2004: 20):

30. Man hat den Schlüssel gefunden.
31. Man kann den Apfel schlecht schälen.
32. Man kann in der Bibliothek gut arbeiten.

Iz navedenih primjera, može se zaključiti da se u primjeru (28) radi o pasivno-generičkom značenju, a u primjerima (29) i (30) o kvalitativno-generičkom značenju. Generička interpretacija čini medijalne konstrukcije nekompatibilnim s temporalno-punktualnim adverbijalnim odredbama (*temporal-punktuelle Adverbialbestimmung*, usp. Helbig 2004: 20), jer ove konstrukcije ne označavaju aktualnu radnju koja se odvija u određenom vremenskom trenutku, već označavaju svojstvo te radnje, tj. mogućnost njenog izvođenja, te su stoga kompatibilne samo s odredbama koje signaliziraju atributivnu funkciju (npr. *leicht, schlecht*):

33. *Die Tür öffnet sich leicht.*
* *Die Tür öffnet sich leicht, als er vom Buch aufblickte.*

Obilježje ovih konstrukcija je i parafraza konstrukcijom s glagolom *lassen*:

34. *Die Orange lässt sich schlecht schälen.*
35. *In der Bibliothek lässt es sich gut arbeiten.*

Ove konstrukcije ne dozvoljavaju ni upotrebu intenzivirajuće čestice "selbst", što je također jedna od odlika anaforično-refleksivnih konstrukcija:

36. Er rasiert sich selbst.
37. *Der Schlüssel hat sich selbst gefunden.

Za razliku od anaforično-refleksivnih konstrukcija, generička interpretacija medijalnih konstrukcija ne dozvoljava priključenje agensa:

38. **Die Orange schält sich von ihm schlecht.*
39. **In der Bibliothek arbeitet sich von ihm gut.*

Medijalni pasiv/medijalne konstrukcije su relativno rijetke konstrukcije u njemačkom jeziku. Ove konstrukcije formalno sadrže refleksivno *sich*, ali

nemaju refleksivno već pasivnogeneričko značenje, primjer naveden pod (27), ili kvalitativnogeneričko značenje, primjeri navedeni pod (28) i (29). Tvore se i od prijelaznih i od neprijelaznih glagola, kod kojih je neodređeni ljudski agens semantički impliciran, ali ne može doći do njegove sintaktičke realizacije.

3. Refleksivni pasiv

Refleksivni pasiv je poseban oblik bezličnog pasiva i ispunjava istu funkciju kao i bezlični pasiv nerefleksivnih glagola. Refleksivni pasiv karakteriše istovremeno prisustvo *sich* kao refleksivnog markera i pasivnog oblika (= werden + Partizip II):

40. *Es wurde sich heftig geschlagen.*
41. *Hier wird sich amüsiert.*
42. *Hier wird sich geöffnet.* (sich öffnen als 'sich jmd. anvertrauen')

Kao jedno od glavnih obilježja refleksivnih glagola navodi se nemogućnost tvorbe pasiva. Stoga je *Reflexivpassiv* (refleksivni pasiv) jednog broja refleksivnih glagola, koji se čuje češće u govornom jeziku, te vrlo rijetko susretne u literarnim djelima, zapravo izuzetak od pravila. Još je Brinker (1969) uočio paralelu u načinu tvorbe refleksivnog pasiva i pasiva nerefleksivnih neprijelaznih glagola (*arbeiten, schlafen, tanzen* → *es wird gearbeitet / geschlafen / getanzt*).

Vater (1995: 187) je nakon ispitivanja prihvatljivosti refleksivnog pasiva, na grupi od 30 ispitanika, zaključio da se bezlični pasiv refleksivnih glagola ponaša na isti način prema odgovarajućem aktivu kao što se bezlični pasiv nerefleksivnog glagola ponaša prema aktivu nerefleksivnog glagola od kojega je nastao.

Analizirajući zakonitosti tvorbe refleksivnog pasiva i Hundt (2002:146) utvrđuje da postoje određena semantička ograničenja u odnosu na glagole kod kojih je moguća tvorba refleksivnog pasiva, a koja se sastoje u sljedećem:

Samo semantički refleksivni glagoli i leksički refleksivni glagoli dozvoljavaju tvorbu refleksivnog pasiva (Hundt 2002: 38):

43. *Er amüsiert sich.* → *Es wird sich amüsiert.*
(On se zabavlja. → Ovdje se zabavlja.)
44. *Er ergibt sich dem Schicksal.*
→ *Es wird sich hier dem Schicksal ergeben.*
(On se prepušta sudbini. → Ovdje se prepušta sudbini.)

Glagoli s medijalno upotrijebljenom povratnom zamjenicom nisu dostupni za tvorbu refleksivnog pasiva (Hundt 2002: 146), što važi kako za medijalne glagole tako i za medijalne konstrukcije:

45. *Der Koffer trägt sich schwer.* (medijalna konstrukcija)
 → *Der Koffer kann nur schwer getragen werden.*
/ Es ist schwer, den Koffer zu tragen.
46. *Der Draht biegt sich.* (medijalni glagol)
 → *Der Draht wird von jmdm /etwas gebogen.*

Za tvorbu refleksivnog pasiva postoje, međutim, semantičke restrikcije i kod semantičko-refleksivnih i leksičko-refleksivnih glagola. Samo glagoli sa anaforičnom i leksičkom povratnom zamjenicom i to samo oni kod kojih je impliciran ljudski agens u funkciji subjekta, dozvoljavaju tvorbu refleksivnog pasiva. Ta pretpostavka nije data u sljedećim primjerima:

47. **Es / Hier wird sich geziemt.*
 48. **Es / hier wird sich ereignet.* (Hundt 2002: 147)

Postoji i niz refleksivnih glagola koji dopuštaju kako agensa s obilježjem - *ljudsko* tako i agensa s obilježjem +*ljudsko*. Ovi glagoli dostupni su tvorbi refleksivnog pasiva samo ukoliko se podrazumijeva ljudski agens kao subjekt. To npr. važi za glagole *sich öffnen, sich biegen* i njima slične; npr.:

49. *Hier wird sich geöffnet.* (Ovdje se otvara.= 'povjeriti se nekome')
 50. *Hier wird sich gebogen.* (Ovdje se popušta. = 'popustiti pred nekim')

Činjenica da "man-rečenica" predstavlja značenjski ekvivalent formi refleksivnog pasiva ukazuje na generičko značenje refleksivnog pasiva u njemačkom jeziku.

51. *Hier wird sich täglich gewaschen!*
 → *Man wäscht sich hier täglich.* (Ovdje se svakodnevno umiva!)

4. Zaključak

Subjekt obje vrste opisanih "refleksivnih formi" (i medijalnog pasiva i refleksivnog pasiva) nije agens nego pacijens/trpitelj ili čisto formalno *es*. Refleksivne forme nemaju oblika infinitiva te stoga ne predstavljaju leksikonske natuknice, a refleksivna zamjenica u ovim formama nema vlastitu paradigmu i upotrebljava se samo u 3. licu. U pogledu morfologije i značenja, *medijalni pasiv* i *refleksivni pasiv* se jasno razlikuju.

Medijalni pasiv/medijalne konstrukcije su relativno rijetke konstrukcije u njemačkom jeziku. Ove konstrukcije formalno sadrže refleksivno *sich*, ali nemaju refleksivno već pasivnogeneričko značenje, primjer naveden pod (27), ili kvalitativnogeneričko značenje, primjeri navedeni pod (28) i (29). Tvore se i od prijelaznih i od neprijelaznih glagola, kod kojih je neodređeni ljudski agens semantički impliciran, ali ne može doći do njegove sintaktičke realizacije.

Refleksivni pasiv karakteriše istovremeno prisustvo *sich* i pasivnog oblika (= werden + Partizip II), a tvori se od glagola sa anaforičnom i leksičkom povratnom zamjenicom i to samo onih kod kojih je impliciran ljudski agens u funkciji subjekta. Refleksivni pasiv je vrsta bezličnog pasiva sa generičkim značenjem i funkcijom perspektiviranja glagolske scene u smislu fokusiranja događaja samog po sebi.

I dok je gramatičnost medijalnog pasiva neupitna, o gramatičnosti refleksivnog pasiva lingvisti još nemaju jedinstven stav. Stoga refleksivni pasiv ne nalazimo još u gramatikama. Povećavanjem broja radova koji se bave refleksivnim pasivom mijenjali su se i stavovi pojedinih autora prema ovoj refleksivnoj formi. Prema rezultatima istraživanja autori sve češće nailaze na primjere upotrebe refleksivnog pasiva, što znači da se može očekivati i širenje upotrebe ove, za sada rijetke, refleksivne forme.

Neophodnost fokusiranja radnje ili događaja je jezička univerzalija. Da li će u fokusu bit radnja ili događaj je kulturno uvjetovani specifikum prezentacije vanjezičkih sadržaja kod različitih jezičkih tipova. U okviru ovog shvatanja i procesi refleksiviranja, koji su u opoziciji prema aktivu sa jedne i prema pasivu sa druge strane predstavljaju alternativu aktivu i pasivu za izražavanje spomenute semantičke opozicije.

Zusammenfassung

Die morphosyntaktische Klassifikation der Autoren Gerhard Helbig und Joachim Buscha erscheint als meistzitierte Klassifikation des Reflexivsystems im Deutschen. Ausgehend davon, ob das syntaktische Subjekt im Nominativ das Agens oder das Patiens ausdrückt, werden die Verwendungsweisen des Reflexivpronomens entweder zum Zentrum oder zur Peripherie des Reflexivsystems im Deutschen zugezählt. Im Zentrum des Reflexivsystems befinden sich die Verwendungsweisen des Reflexivpronomens, in denen das Subjekt im Nominativ das Agens ausdrückt. Das sind die reflexiven Verben mit *sich* als obligatorischem Teil des Prädikats, ohne semantische

Reflexivität, und die reflexiven Konstruktionen, mit *sich* als Objekt, referenzidentisch mit dem Subjekt, also mit semantischer Reflexivität als Spezialfall der Transitivität. An seiner Peripherie sind die "reflexiven Formen", in denen das Subjekt im Nominativ das Patiens ausdrückt, die zwar sich enthalten, aber passivische Bedeutung haben und durch Passivkonstruktionen paraphrasierbar sind. Aufgrund ihrer Nähe zum Passiv werden diese Konstruktionen in der Literatur als "Medialkonstruktionen" oder "Medio-Passiv" genannt. Zur Peripherie des Reflexivsystems gehört auch das Reflexivpassiv, das gleichzeitig das Vorkommen von *sich*, als auch das Vorkommen von einer passivischen Form aufweist, z.B.: (Es wurde sich heftig geschlagen.). Diese reflexiven Formen im Deutschen bleiben in vielen Grammatiken kaum erwähnt. Diese Arbeit ist ein Versuch, diese relativ seltenen Konstruktionen im Deutschen auf Grund jüngerer Arbeiten zu diesem Thema zu erläutern.

Schlüsselwörter: Reflexive Verben, Medio-Passiv, Reflexiv-Passiv. ☒

- Welke, Klaus: *Eine funktionalgrammatische Betrachtung zum Reflexivum: das Reflexivum als Metapher*, Deutsche Sprache 3/97, 25. Jahrgang, Erich Schmidt Verlag, S.
- Zifonun, Gisela (2001): "Man lebt nur einmal." *Morphosyntax und Semantik des Pronomens man*. In: Deutsche Sprache 28. S.
- Zifonun, Gisela (2001b): *Grammatik des Deutschen im europäischen Vergleich. Das Pronomen. Teil I: Reflexiv und Reziprokpronomen*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache (amades 4/ 01).

Literatura

- Ágel, Vilmos (1997): *Reflexiv-Passiv, das (im Deutschen) keines ist*. Überlegungen zu Reflexivität, Medialität, Passiv und Subjekt. In: Dürscheid, Ch./Ramers, K. H./Schwarz, M. (eds.) *Sprache im Fokus*. Festschrift für Heinz Vater zum 65. Geburtstag. Tübingen: Niemeyer.
- Belaj, Branimir (2004): *Pasivna rečenica*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet Osijek.
- Buscha, Joachim (1982): *Reflexive Formen, reflexive Konstruktionen und reflexive Verben*. In: *Deutsch als Fremdsprache*.
- Bußmann, Hadumod (2002): *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Helbig, Gerhard/Kempton, Fritz (1997): *Das Passiv. Zur Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer*. Leipzig [etc.]: Langenscheidt.
- Helbig, Gerhard / Buscha, Joachim (1998): *Deutsche Grammatik*. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin/ München/ Wien/ Zürich/ New York: Langenscheidt.
- Helbig, Gerhard / Buscha, Joachim (2001): *Deutsche Grammatik*. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin/ München/ Wien/ Zürich/ New York: Langenscheidt.
- Helbig, Gerhard (2004): *Zum "Reflexivpassiv und zum "Medio-Passiv" im Deutschen*. In: *Deutsch als Fremdsprache* (2004/ Heft 1).
- Hundt, Markus (2002): *Formen und Funktionen des Reflexivpassivs im Deutschen*, Deutsche Sprache 2/02, 30. Jahrgang, Erich Schmidt Verlag, S.
- Vater, Heinz (1995): *Zum Reflexiv-Passiv im Deutschen*. In: H. Popp (Hrg.), *Deutsch als Fremdsprache*. An den Quellen eines Faches. Festschrift für Gerhard Helbig zum 65. Geburtstag. München.